

KAREN ARMSTRONG

ISLAMAS

trumpa istorija

KAREN ARMSTRONG

ISLAMAS

trumpa istorija

Iš anglų kalbos vertė
Aušra Simanavičiūtė

VILNIUS 2012

Turiny

<i>Ižanga</i>	7
<i>Chronologija</i>	11
1 IŠTAKOS	
Pranašas (570–632)	41
Rašidai (632–661)	62
Pirmasis <i>fitna</i>	71
2 RAIDA	
Omejadai ir antrasis <i>fitna</i>	79
Religinis judėjimas	84
Paskutiniai Omejadų metai (705–750)	88
Abasidai: kalifato klestėjimo laikotarpis (750–935)	92
Ezoteriniai judėjimai	104
3 KULMINACIJA	
Naujoji tvarka (935–1258)	119
Kryžiaus žygiai	131
Ekspansija	133
Mongolai (1220–1500)	134
4 TRIUMFUOJANTIS ISLAMAS	
Imperinis islamas (1500–1700)	153
Sefevidų imperija	155
Mogolų imperija	162
Osmanų imperija	168

5 KOVOJANTIS ISLAMAS	
Vakarų atėjimas (1750–2000)	179
Kas yra šiuolaikinė musulmoniška valstybė	195
Fundamentalizmas	203
Musulmonų mažuma	214
Kelias į priekį	218
<i>Žymiausi islamo istorijos veikėjai</i>	227
<i>Arabiškų terminų žodynelis</i>	240
<i>Išnašos</i>	246
<i>Rinktinė bibliografija</i>	249

Ižanga

Išorinė religinės tradicijos istorija dažnai atrodo niekuo nesujusi su tikėjimo *raison d'être*. Dvasinis ieškojimas – tai vidinė kelionė, dvasinė, o ne politinė drama. Ją domina liturgija, doktrina, kontempliatyvosios disciplinos ir sielos tyrinėjimai, o ne dabartinių įvykių vingiai. Aišku, religijos gyvuoja ir už sielos ribų. Jų vadams tenka susidurti su pasaulio situacija ir reikalais, ir tai neretai teikia jiems malonumą. Jie kovoja su kitatikiais, abejojančiais jų pretenzija į absoliučios tiesos monopoliją; jie persekioja savo tikėjimo brolius už kitokį tradicijos interpretavimą ar neortodoksinius tikėjimus. Labai dažnai dvasininkai, rabinai, imamai ir šamanai turi ne mažiau pasaulietinių ambicijų nei profesionalūs politikai. Tačiau paprastai visa tai yra laikoma švento idealo nepaisymu. Šie jėgos žaidimai – tai ne religijos esmė, o tik niekingas dėmesio atitraukimas nuo dvasinio gyvenimo, kuris vyksta toli nuo šėlstančios minios, nematomas, tylus ir nekrintantis į akis. Iš tikrųjų daugelyje tikėjimų vienuoliai ir mistikai užsisklendžia nuo pasaulio, laikydami istorijos šurmulį ir kivirčius nesuderinamais su tikroju religiniu gyvenimu.

Hinduistinė tradicija atmeta istoriją kaip trumpaamžę, nereikšmingą ir neesminę. Senovės Graikijos filosofams rūpėjo amžinieji dėsniai, slypintys po išorinių įvykių srautu, kuris negali rimtai dominti nė vieno save gerbiančio mąstytojo. Evangelijose Jėzui neretai tekdavo labai stengtis aiškinant savo sekejams, kad jo Karalystė yra ne šio pasaulio, – tikintysis ją

galis rasti savyje. Jo Karalystė ateisianti ne skambant politinėms fanfaroms, bet augianti tyliai ir nepastebimai, kaip sudygęs garstyčių grūdėlis. Šiuolaikiniuose Vakaruose pasisten-gėme atskirti religiją nuo politikos; Šviečiamojo amžiaus filo-sofai buvo pirmieji, kuriems tokia sekuliarizacija atrodė tin-kamas būdas išlaisvinti religiją nuo korumpuotų valstybės rei-ka-lų ir leisti jai tapti pačia savimi.

Tačiau, kad ir kokie dvasingi religingų žmonių siekiai, Die-vo ar šventumo jie turi ieškoti šiame pasaulyje. Jie dažnai jau-čia pareigą pabrėžtinai teigti savo idealus visuomenei. Netgi užsisklęsdami nuo tikrovės šie vyrai ir moterys neišvengiamai priklauso savo laikui, ir juos veikia tai, kas vyksta už vienuo-lyno sienų, nors jie iki galo to nesuvokia. Karai, maras, badas, ekonominės krizės ir valstybių vidaus politika braunasi į jų atsiskyrėlišką egzistenciją ir kuria jų religinę viziją. Iš tiesų istorinės tragedijos neretai skatina žmonių dvasinius ieškoji-mus, siekius rasti kokią nors aukštesnę prasmę tame, kas ne-reta atrodo tik atsitiktinių, savaiminių ir slegiančių įvykių seka. Vadinasi, istorija ir religija yra susijusios simbioziniu ry-šiu. Kaip pasakė Buda, ne kas kita, o suvokimas, kad mūsų egzistencija yra iškreipta, verčia mus ieškoti alternatyvos, tu-rinčios išgelbėti iš nevilties.

Turbūt pagrindinis religinio gyvenimo paradoksas yra tas, kad jis siekia transcendentiško, žemišką gyvenimą pranoks-tančio būties mato; tačiau transcendentinę tikrovę žmonės gali patirti tik per žemiškus, fizinius reiškinius. Žmonės jaučia dieviškumą uolose, kalnuose, šventyklų pastatuose, įstatymų kodeksuose, rašytiniuose tekstuose ar kituose žmonėse. Mes niekada nepatiriame transcendentiško tiesiogiai: mūsų eks-tazė visuomet būna „ižeminta“, įkūnyta žemėje egzistuojan-čiame daikte ar gyvoje būtybėje. Religingi žmonės yra moko-

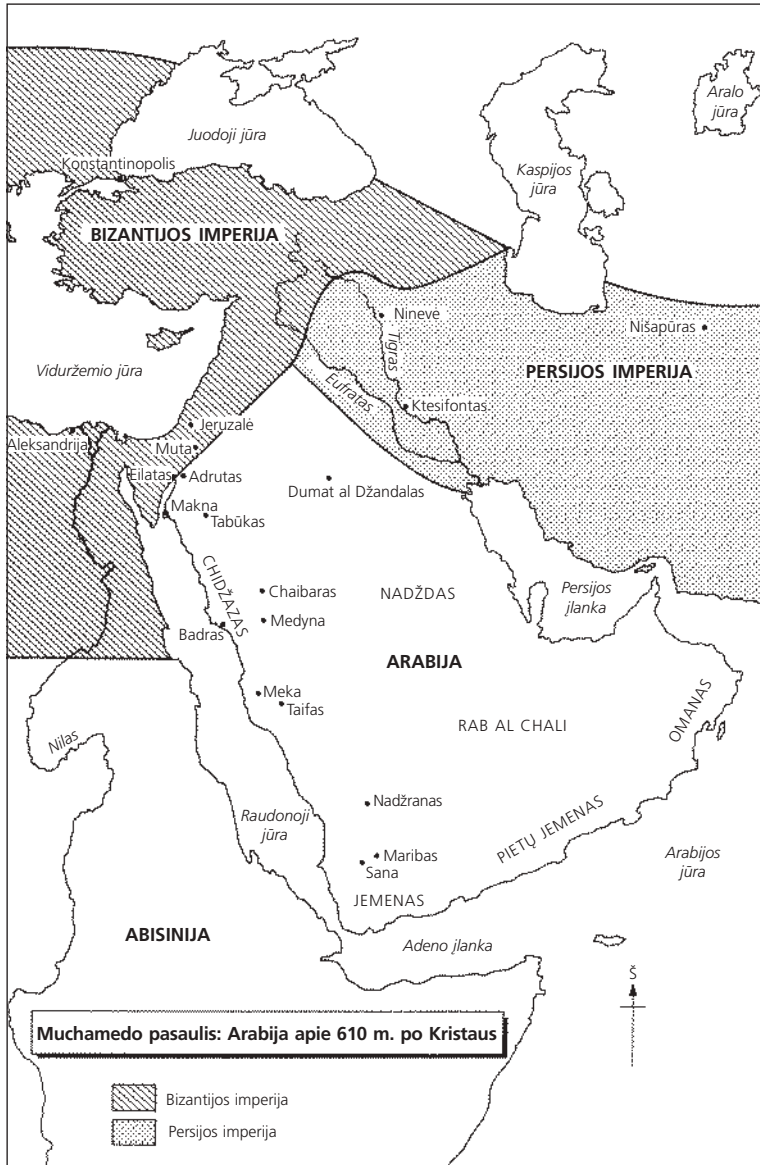
Pranašas (570–632)

Vizija, kurią 610 krikščioniškos eros metais šventą ramadano mėnesį patyrė vienas arabų prekeivis, pakeitė pasaulio istoriją. Kasmet tuo pat laiku Muchamedas ibn Abdula (Muhammad ibn ‘Abd Allah) pasitraukdavo į olą netoli nuo Mekos stūksančio Hiros kalno viršūnėje Arabijos Chidžazo srityje, kur meldavosi, pasninkaudavo ir dalydavo išmalda neturtėliams. Jį jau seniai kankino mintis, kad arabų visuomenę ištiko krizė. Paskutiniaisiais dešimtmečiais kureišų gentis, iš kurios jis buvo kilęs, praturtėjo prekiaudama su kaimyninėmis šalimis. Meka tapo klestinčiu pirklių miestu, tačiau agresyviai besivaikydama turtų prarado kai kurias senąsias gentines vertybes. Užuoat rūpinęsi silpnesniaisiais genties nariais, kaip reikalavo klajoklių kodeksas, kureišai siekė užsidirbti neturtingesniųjų šeimų grupių, arba klanų, sąskaita. Be to, Meką ir visą pusiasalį kamavo dvasinis nerimas. Arabai žinojo, kad Bizantijoje ir Persijos imperijoje išpažįstamas judaizmas ir krikščionybė yra sudėtingesni už jų pagoniškas tradicijas. Kai kurie tikėjo, kad aukščiausias jų panteono Dievas Al-Lah (Alachas – vardas reiškia tiesiog „Dievas“) yra ir žydų, ir krikščionių garbinama dievybė, tačiau arabams jis nebuvo atsiuntęs jokie pranašo ir šventraščio jų kalba. Iš tikrųjų arabų sutikti žydai ir krikščionys dažnai išjuokdavo juos, kad šie nesantys dieviškojo plano dalis. Visoje Arabijoje gentys kariavo viena

su kita, sukosi kruviname keršto ir atsakomojo keršto rate. Daugeliui mąstančių Arabijos gyventojų atrodė, kad arabai – žuvusi rasė, visiems laikams išvaryta iš civilizuoto pasaulio ir pamiršta paties Dievo. Bet visa tai pasikeitė septyniolikta ramađano naktį, kai Muchamedas pabudo pajutęs triuškinančią jėgą, tvirtai spaudusią jį tol, kol jam iš lūpų ėmė lietus pirmieji naujojo arabų šventraščio žodžiai.

Pirmuosius dvejus metus Muchamedas laikė paslapyje tai, kas jam atsitiko. Jis sulaukė ir naujų apreiškimų, tačiau juos patikėjo tik žmonai Chadydžai (Khadīja) ir jos pusbroliui krikščioniui Varakai ibn Naufalui (Waraqā ibn Nawfal). Jie abu buvo įsitikinę, kad šie apreiškimai atėjo iš Dievo, tačiau tik 612 metais Muchamedas pajuto turintis teisę pamokslauti ir galiausiai igijo šalininkų: savo jauną pusbrolių Ali ibn Abi Talibą ('Alī ibn Abī Tālib), jo draugą Abū Bakrą ir jauną pirklį Osmaną ibn Affaną ('Uthmān ibn 'Affān) iš galingos Omejadų giminės. Daugelis jo šalininkų, tarp jų nemažai moterų, priklausė neturtingiesiems klanams; kai kuriems nedavė ramybės nauja nelygybė Mekoje, kuri, jų nuomone, buvo svetima arabų dvasiai. Muchamedo mokymas buvo paprastas. Jis neskleidė arabams naujų doktrinų apie Dievą: dauguma kureišų, kaip žydai ir krikščionys, ir taip tikėjo, kad Alachas sukūręs pasaulį ir teisiąs žmoniją per Paskutinį teismą. Muchamedas nemanė, kad jis kuria naują religiją – jis teigė gražinantis senąją tikėjimą į vieną Dievą arabams, iki tol niekada neturėjusiems pranašo. Jis teigė, kad yra neteisinga krautis asmeninius turtus; reikia dalytis turtu su kitais ir sukurti visuomenę, kurioje su silpnais ir pažeidžiamais būtų elgiamasi pagarbiai. Jei kureišai nepakeisiantys savo elgesio, jų bendruomenė sugriūsianti (kaip ir kitos ankstesnės neteisingos bendruomenės), nes jie pažeidinėja esminius egzistencijos dėsnius.

IŠTAKOS

Karen Armstrong septynerius metus buvo Romos katalikų vienuolė; šią patirtį ji prisimena savo dviejų tomų autobiografijoje „Pro ankštus vartus“ ir „Pradedant pasaulį“. Ji yra pasaulinio bestselerio „Dievo istorija“ (pasirodžiusio daugiau nei trisdešimčia kalbų), puikiai įvertintos „Jeruzalės istorijos“ ir „Mūšio už Dievą“ (paskutinė jos knyga) autorė. Dėsto judaizmą Leo Baecko koledže

Londone. 1999 metais gavo Musulmonų visuomeninių reikalų tarybos žiniasklaidos apdovanojimą.

Nė viena religija šiuolaikiniame pasaulyje nėra tokia bauginanti ir taip neteisingai suprantama kaip islamas. Populiarioje Vakarų vaizduotėje ji dažnai iškyta kaip tikėjimas, remiantis autoritarinė valdžia, moterų priespauda, pilietinį karą ir terorizmą.

Karen Armstrong parašyta trumpa islamo istorija iš esmės pakeičia šį stereotipą. Knyga aiškiai parodo, kad socialinio teisingumo ir užuojautos idėjos visuomet buvo neatskiriamos islamo pasaulėvaizdžio dalys.

„Islamas. Trumpa istorija“ prasideda nuo Muchamedo ir jo šeimos pasitraukimo iš Medinos septintame amžiuje ir pirmųjų mečečių įkūrimo. Knygoje aiškinami svarbiausi šios religijos įvykiai, tarp jų – musulmonų skilimo į šiitus ir sunitus priežastys, sufijų misticizmo atsiradimas, islamo paplitimas Šiaurės Afrikoje, Levante ir Azijoje, triuškinantis kryžiaus žygių poveikis musulmonų pasauliui, islamo imperijos suklestėjimas keturioliktame ir penkioliktame amžiuje (kai atsirado trys didžiulės pasaulinės musulmonų imperijos), revoliucinio islamo kilmė ir poveikis. K. Armstrong knyga – įtikinamas atsakas besilaikantiems nuomonės, kad Vakarai ir islamas yra nesutaikomos civilizacijos. Tai autoritetingas veikalas, parašytas grakščiu ir lakonišku stiliumi.

ISBN 9986-16-296-3

9 789986 162964

TYTOALBA

www.tytoalba.lt